„CUVINTELE-COCHILIE" ATITUDINALE ȘI FUNCȚIILE LOR ÎN DISCURS

ALEXANDRA CUNIȚĂ
Universitatea din București

1. Introducere

Înainte de a formula aici câteva observații asupra felului în care funcționează în discurs substantivele cu sens general exprimând atitudinea locutorului față de conținutul propozițional conceptualizat – provizoriu și ocazional – prin ele, reamintim unele puneri în gardă datorate specialiștilor semanticii referențiale[1], călăuziți adesea de remarcile înțelepte ale unor înaintași de la sfârșitul secolului al XIX-lea sau de la începutul celui de-al XX-lea: a) sensul unui substantiv ca *animal* este perceput ca fiind mai general decât cel al unui substantiv ca *lup* sau *iepure*; altfel spus, apar ca fiind mai generali termenii supraordonați din relația existentă între un hiperonim și hiponimele sale; b) când se vorbește despre relația unind în plan vertical un hiperonim cu hiponimele lui, se ține de fapt seama de mai mulți factori printre care, în primul rând, de numărul proprietăților ori al trăsăturilor definitorii și diferențiatoare reținute în cazul categoriei, respectiv al subcategoriilor denumite: hiperonimul are mai puține astfel de trăsături decât fiecare dintre hiponimele sale; de aceea, hiponimele sunt mai lesne de reprezentat decât hiperonimul, al cărui grad de reprezentabilitate este foarte redus sau nul; c) ca unități ale limbii, substantivele (N) au o referință virtuală – sau „referință *a priori*" (Galmiche și Kleiber 1996: 24) – ce nu trebuie confundată cu referentul construit în discurs de grupurile nominale (GN) – „referință discursivă" (Galmiche și Kleiber, *ibid.*): (definiție lexicografică) ***iepure*** „gen de mamifere din ordinul rozătoarelor, …" /vs/ (enunțuri generice) ***Iepurii*** *sunt mamifere rozătoare*; ***Iepurele*** *este un rozător*. /vs/ (enunț cu referent actual, specific) ***Iepurele*** *trase cu delicatețe frunzele de salată prin ochiurile plasei de sârmă*.

Când ne întrebăm cât de general este sensul unui substantiv, ne întrebăm de regulă și cât de abstract este acest sens. Altfel spus, între semnificatul unui substantiv și referentul la care acesta trimite există o legătură subtilă, delicat de precizat, iar relația dintre limbă și domeniul ontologic îngreunează în numeroase situații analizele lingviștilor.

Categoria de unități nominale care ne interesează aici cuprinde lexeme ca *aberație, absurditate, catastrofă, nenorocire,…,* substantive care funcționează ca în exemplul de mai jos:

(1) *Asta e* ***dificultatea*** *principală: consumatorul român a fost prea mult timp privat de prea multe lucruri, ca să mai accepte să se priveze, fie și pentru scurt timp, de un serviciu de proastă calitate.* (*Dilema veche*, 561/13-19 noiembrie 2014, IV)

[1] Vezi, printre alții, Kleiber (1994), Galmiche și Kleiber (1996), Martin (1996), Van de Velde (1997), Moeschler și Reboul (1999), Lupu (2003), Adler (2012); vezi și DSL.

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

Substantivele de acest fel „încapsulează" una sau mai multe predicații – eventual predicații principale și predicații secundare –, precedând și anticipând, ca în (1), reprezentarea „încapsulată" sau fiind plasate după ea, reluând-o, în astfel de cazuri, asemenea anaforicelor, și exprimând în același timp o evaluare subiectivă a situației sintetizate. Structurile sintactice în care apar „cuvintele-cochilie" atitudinale (CCA) și reprezentările „încapsulate" pot diferi în funcție de pozițiile pe care le ocupă unele față de altele în enunț (*grozăvia e că P* /vs/ *P, iată (aceasta e) grozăvia*).

În plan semantico-referențial, CCA regrupează ocurențe, funcționând ca un fel de clasificatori. Spre deosebire însă de substantivele implicate în relația de hiponimie (*animal – iepure*), CCA (*catastrofă – pierderea unei chei*, sau *rătăcirea unui act*, sau…) nu intră într-o relație obligatorie de incluziune extensională (Kleiber și Tamba 1990) cu expresiile predicațiilor „încapsulate".

Proprietățile și comportamentul lor în plan semantico-referențial le conferă „cuvintelor-cochilie" statutul de instrumente eficiente ale menținerii și consolidării coeziunii și coerenței la nivelul discursului sau al textului în care acesta se cristalizează.

2. Substantive abstracte, substantive cu sens general. Clase de „cuvinte-cochilie"

Orice substantiv comun este un predicat general care se aplică unor ocurențe. În funcție de tipul de ocurențe cărora li se aplică *a priori*, vom spune că substantivul *castor* are un referent (virtual) concret, pe când *hărnicie* sau *lene* au referent (virtual) abstract. Dar în enunțul:

(2) ***Castorii*** *construiesc baraje pe cursul apelor.*

grupul nominal (GN) *castorii* este utilizat generic. În aceste condiții,

> „Un SN [= GN] générique […] représente un emploi du N, qui peut être considéré comme abstrait, non pas parce que le type d'occurrences correspondant au N est abstrait, mais parce que le référent dénoté dans cet emploi n'est pas un référent factuel, contingent. Tout en étant concret, un N en emploi générique forme ainsi un SN abstrait, parce que la dimension existentielle des occurrences est prise en compte." (Galmiche și Kleiber, 1996: 27)

Invers, un substantiv considerat abstract, ca *hărnicie*, întrebuințat specific, poate face ca grupul nominal în care figurează să pară într-un fel concret în comparație cu GN generic:

(3) ***Hărnicia asta neobișnuită a lui Petre*** *mă surprinde.*
(4) ***Hărnicia castorilor*** *este probabil fără egal în lumea animală.*

Uneori se întâmplă însă ca limba să nu dispună de nume pentru diverse entități ce populează universul nostru referențial sau ca locutorul să nu poată utiliza, din diverse motive, denumirea existentă: nu distinge sau nu recunoaște entitatea la care urmează să se refere, nu-și amintește numele în momentul respectiv sau este pur și simplu vorba despre un cuvânt tabu. În astfel de situații își dovedesc utilitatea cuvintele cu sens general ca *ființă, om, persoană, individ, obiect, lucru, treabă,…* Foarte interesantă este, în acest sens, descrierea cuvântului francez *chose* (Kleiber 1994: 12-28) denumit, pentru înaltul său grad de nedeterminare – care-i permite să desemneze orice fel de entitate și niciuna în mod specific – „un nom-*name*

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

postiche" (Kleiber 1994: 20). *Chose* – rom. *obiect, lucru,* (fam.) *chestie, treabă* – se poate aplica nu numai unui referent concret, material, la care avem acces pe calea simțurilor, ci și evenimentelor, care „se produc", „au loc", „se desfășoară", ori faptelor, care sunt forma de manifestare în prezent a (urmărilor) celor petrecute, produse într-un alt moment. Evenimentul, ca și starea de lucruri instalată ca urmare a evenimentului, îmbracă forma unui conținut propozitional. Pentru a exprima, în modul cel mai general, mai nespecific sau indistinct, reprezentări atât de complexe, în franceză se pot folosi și alte unități nominale „postișe" – un fel de „proforme" situate la granița dintre lexic și gramatică – precum *fait* sau *problème*. În limba română, substantivele „postișe" sau „proformele" care ar putea fi puse în legătură, în cadrul unei operații de identificare, cu conținuturi propoziționale de felul menționat sunt *treabă, chestie, problemă* și, într-o oarecare măsură, *fapt*.

Substantivele sau numele din această categorie, cu sens abstract, foarte general și cu un conținut conceptual imprecis, vag au fost numite „cuvinte-cochilie" (Schmid 2000: „conceptual shells" , „shell nouns"; Adler 2012: „noms-coquilles / carapaces"[1]). Conform lui Schmid, într-o viziune preluată – cu variații mai mult sau mai puțin importante – de mulți alți cercetători (vezi Adler 2012: 13-14), aceste „cuvinte-cochilie" s-ar împărți în câteva subclase printre care: numele factuale, cele mentale, cele modale, cele evenimențiale,…

„Cuvintele-cochilie" de care ne ocupăm în continuare fac parte din subclasa factualelor atitudinale, conținând sau nu și trăsătura semantică [+ evaluativ]. Există deci, pe de o parte, CCA care îi înfățișează interlocutorului conținutul propozițional sau predicația cu care sunt puse în legătură – și care, de fapt, le explicitează – ca fiind corespunzătoare unei stări de lucruri remarcabile prin aceea că nu este (deloc) conformă cu situația prevăzută, presupusă sau așteptată. Aceste CCA pot fi numite *descriptive*[2], fiindcă descriu poziția locutorului față de conținutul propozițional „încapsulat", fără a exprima totuși (și) o evaluare propriu-zisă, mai totdeauna negativă (<RĂU>) a informației transmise. Se înscriu în această serie lexeme precum: *paradox, ciudățenie, anomalie, absurditate, aberație*… sau, în opoziție cu ideea de abatere de la norma, evoluția, situația… așteptate, *coincidență*[3].

(5) *Un alt **paradox.** Se știe […] că, în opinia generală, noi, românii îi întrecem pe toți ceilalți în două privințe: la sărăcie […] și la IQ. Pe de altă parte,[…] tot două sunt principalele capete de acuzare la adresa „tineretului din ziua de azi": prostia […] și […] lenea.* (*Dilema veche*, 560/6-12 noiembrie 2014, 4)

Există însă și CCA care exprimă clar evaluarea – o evaluare negativă (<RĂU>) – realizată de locutor asupra conținutului propozițional transmis în enunțul său. Astfel de CCA nu mai sunt *descriptive* ci *evaluative*[4]: *dramă, tragedie, dezastru, catastrofă, nenorocire, grozăvie*,…:

[1] După cum precizează Adler (2012: 12) într-o notă de subsol, Schmid a preferat arhicunoscutei distincții abstract/concret distincția tripartită a lui Lyons (1977): entități de ordinul I, cu existență în spațiu, perceptibile în mod constant; entități de ordinul al II-lea, caracterizate prin durată, deci cu existență în timp, precum evenimentele, procesele; entități de ordinul al III-lea, tipic abstracte, precum conceptele, ideile.

[2] Adler (2012: 14) le denumește „noms généraux factuels attitudinaux d'**ironie**".

[3] Tocmai potrivirea fiind, în acest caz, remarcabilă, surprinzătoare.

[4] Adler (2012: 14) vorbește în acest caz despre „la sous-catégorie des noms factuels attitudinaux de **tragédie**". Desigur, dacă prezența trăsăturii [+ evaluare] sau [+ evaluativ] în semantismul lexemelor din această subcategorie nu stârnește nicio îndoială, nu putem nega faptul că, în cazul multora dintre unitățile socotite *descriptive*, se poate aluneca ușor de la ideea de abatere de la ceea ce era (de) așteptat la ideea de

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

(6) ***Drama* / *Tragedia*** *e că operatorii de servicii cred mai tot timpul că sunt acolo ca să-ți facă un serviciu, nu ca să presteze o obligație asumată prin însăși natura meseriei alese.* (după *Dilema veche*, 561/13-19 noiembrie 2014, V)

Desigur, pentru ambele subcategorii menționate, dar în special pentru ultima, lista lexemelor citate poate fi mult mai lungă. Regăsind printre ele foarte multe dintre substantivele denumite de Milner (1978) „Noms de Qualité", am putea să ne întrebăm de ce, de pildă, nu apar în cea de a doua serie și substantive precum *farsă* ori *calamitate*, *cataclism*,….

Explicația constă în faptul că și CCA, ca toate celelalte categorii de „cuvinte-cochilie", trebuie să respecte anumite criterii de natură sintactică, să îndeplinească anumite condiții de funcționare. Adaptând la realitățile limbii române cele precizate de Schmid (*apud* Adler 2012: 12), cuvintele cu sens general atitudinale, combinate cu un determinant – de regulă, hotărât sau nehotărât, dar și demonstrativ, cantitativ,… – și eventual însoțite de un modificator adjectival, trebuie să poată fi urmate de cel puțin una dintre construcțiile specificate: a) o subordonată introdusă prin conjuncția *că* ori *să* (var. *ca… să*) ori prin relativul *care* (precedat de *potrivit, conform, după*); b) verbul copulativ *a fi* asociat unei subordonate predicative introduse mai ales prin conjuncția *că*. Trebuie să adăugăm că substantivele respective pot fi urmate și de un infinitiv precedat de prepoziția *de*.

(8) a. ***Paradoxul*** *ca aceiași tineri să fie simultan apreciați/lăudați pentru inteligența lor și criticați pentru prostia lor […].*
b. ***Paradoxul*** *este că aceiași tineri sunt apreciați/lăudați pentru inteligența lor și totodată criticați pentru prostia lor.*
c. *[…] uimitorul* ***paradox*** *de a-i lăuda pe tineri pentru inteligența lor și de a-i critica în același timp pentru prostia lor.*

Dar:

(9) a. **Calamitatea* *ca recolta să nu fie strânsă la timp […].*
b. (?)**Calamitatea* *e că recolta nu a fost strânsă la timp.*
c. **Calamitatea* *de a nu fi strâns recolta la timp […].*

3. CCA, de la sistemul limbii la discurs

Nu toate substantivele comune din limbă sunt apte să primească statutul de „cuvinte-cochilie". Dacă ne întoarcem la distincția tripartită stabilită de Lyons, putem spune că cel mai frecvent ajung să funcționeze în discurs ca „proforme" la granița dintre lexic și gramatică substantivele-entități de ordinul al III-lea, adică abstracțiuni de felul conceptelor; dar pot deveni „cuvinte-cochilie" și substantivele-entități de ordinul al II-lea, cu existență în timp, nu în spațiu.

(10) ***Problema*** *fiecărei tabere […] este că nu știe dacă va avea sau nu dovezile la timp, dacă acestea vor trece proba verității […].* (*Cațavencii*, 44/5-11 noiembrie 2014, 13)

---

judecată negativă asupra realității/abaterii constatate. Care dintre cele două subcategorii ar fi mai convingător ilustrată de exemplul următor?

(7) *Să presupunem […] că la mijloc e o* ***defecțiune*** *a democrației: săracii fără dinți n-ar trebui să voteze, ci doar inteligenții cu dinți.* (*Cațavencii*, 44/5-11 noiembrie 2014, 5)

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

Pentru reprezentarea complexă, altfel spus pentru conținutul propozițional [((a avea) (la timp)) (fiecare tabără; dovezi)], limba nu dispune de un nume special, de felul substantivului *mamifer*, care corespunde conținutului propozițional (simplificat) [(a naște) (vertebrat superior; pui vii)] și pe care îl folosim ca hiperonim pentru a grupa laolaltă numele unor specii diverse – hiponimele *urs, șoarece, balenă,…*, așa că locutorul recurge la lexemul *problemă* pentru a încadra cumva, pe moment și doar provizoriu, respectivul conținut propozițional într-o anumită categorie conceptuală, desigur vagă. CCA „încapsulează" o predicație – adică o informație –, dar ies din neutralitatea „cuvântului-cochilie" *problemă*, arătând și ce poziție are vorbitorul față de respectiva reprezentare complexă:

(11) *Deși nedeplasabil, omul trebuia să se prezinte lunar, conform legii, în fața comisiei județene pentru validarea certificatului de invaliditate. O* ***aberație***[1] *pe care legiuitorul ar trebui să o corecteze.* (după *Dilema Veche*, 556/9-15 octombrie 2014, V)

Spre deosebire de substantivele cu conținut general extrem de generale, CCA au deci funcție denominativă și pot juca rolul de clasificatori (Adler 2012: 29):

(12) A*sta se numește un* ***dezastru***. /vs/
(13) **Asta se numește un* ***fapt****/o* ***treabă.***

Faptul că CCA se deosebesc radical de „cuvintele-cochilie" cu sens foarte general este pus în evidență și de alte teste, care dovedesc că este vorba despre subcategorii distincte. De pildă:

Ca orice *nume de calitate* („Nom de Qualité"), CCA pot apărea în enunțuri exclamative de tipul *Ce* + N! exprimând „gradul înalt". Această construcție nu este posibilă în cazul „cuvintelor-cochilie" cu sens foarte general sau, dacă devine posibilă în anumite situații, enunțurile nu mai au respectiva interpretare, ci sunt ambigue:

(14) *Gropile în asfalt: ce* ***catastrofă****!* [= ***catastrofă*** absolută, totală] /vs/
(15) *Gropile în asfalt: *ce* ***fapt/lucru****!*

[1] GN format dintr-un CCA precedat de determinantul nehotărât *o* și urmat de o propoziție relativă ar putea fi modificat prin înlocuirea articolului nehotărât cu articolul hotărât: ***Aberația*** *pe care legiuitorul ar trebui să o corecteze /(care) ar trebui corectată de legiuitor.* În planul conținutului semantico-referențial, deosebirea dintre cele două maniere de a ne raporta la realitatea vizată este foarte mare. Iată ce spune Van de Velde (1997: 84): „[…] tout article défini est appuyé sur un article indéfini avec lequel il entretient une relation anaphorique (qui peut être, mais n'est alors qu'en apparence, cataphorique). L'article indéfini lui-même assure le passage du concept à l'objet, mais il ne fait rien d'autre: en particulier il ne confère aucune existence à l'objet de discours (de pensée) qu'il a permis de constituer. Il prendra, selon le contexte, une valeur <thétique> ou <hypothétique>." Articolul hotărât, nehotărât, dar și alte feluri de determinanți care precedă centrul substantival al GN încadrează numele în enunț, joacă rolul de *integratori enunțiativi* ai acestuia. În planul conținutului, ei „corelează substantivul cu referentul" (Guțu Romalo 2005: 49), adică îl raportează la realitatea evocată. Referentul poate fi întreaga clasă de entități denumite de un anumit N sau un singur element selectat dintr-o astfel de clasă. Pentru a corela centrul nominal al GN cu un referent redus la un singur individ dintr-o clasă de entități se poate folosi articolul hotărât sau nehotărât singular, eventual determinantul demonstrativ antepus N, „identificarea realizându-se [în acest caz] deictic sau anaforic" (Guțu Romalo 2005: 50). Articolul hotărât și cel nehotărât, chiar la singular, pot indica și corelarea N cu un referent identic cu o întreagă clasă de indivizi. Pentru demonstrative, vezi și De Mulder (1997: 137-182).

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

CCA – dar nu și „cuvintele-cochilie” cu sens foarte general – se combină cu „instrumente metacomunicative”[1] (Pop, 2009:250) de felul adjectivelor *adevărat, absolut, total*, *complet* ori *curat*[2]:

(16) *Gropile în asfalt: curată/adevărată* ***catastrofă, catastrofă*** *absolută!* /vs/
(17) *Gropile în asfalt:* ****curat fapt/lucru, adevărat fapt/lucru, fapt/lucru total!***

Propozițiile care explicitează fragmentul de univers referențial conceptualizat și denumit – ocazional și provizoriu – de „cuvintele-cochilie” sunt construcții subordonate, integrate în structura sintactică de bază, care determină N centru al GN sau îndeplinesc funcția de element predicativ pe lângă un verb copulativ, de regulă *a fi*: *nenorocirea* ***ca*** *el* ***să*** *V (subj)*; *nenorocirea e* ***că*** *el V(ind)*[3]. Aici, ambele tipuri de subordonate sunt „legate” de centrul de care depind[4], fiind introduse prin conjuncții subordonatoare[5] specializate pentru marcarea distincției dintre domeniul modal al irealului și cel al realului. Verbul *a fi* poate fi elipsat; subordonata este juxtapusă predicației principale, își pierde mărcile de dependență sintactică și rămâne doar în relație de dependență semantică față de centru:

(19) ***Coincidență*** *fericită: moștenitorul tronului s-a născut chiar în ziua în care a înflorit cea mai rară plantă din această parte a lumii.*

Procedeul este des folosit în discursul mediatic, în textele jurnalistice.

4. Funcțiile CCA în discurs

Asemănătoare, ca structură, exemplului (19) pot fi titlurile unor articole din presa scrisă românească. Iată de pildă, în formă incompletă, titlul articolului publicat de Ion Cristoiu, la rubrica „România lui Cristoiu”, în *Evenimentul zilei* 7264, de miercuri, 19 noiembrie 2014, p. 14, articol care a fost mult discutat la vremea respectivă, mai ales în presa audio-vizuală:

(20) ***Nenorocire!*** *Klaus Iohannis are deja […]*

---

[1] Pop (2009: 250) precizează că „instrumentele metacomunicative” enumerate, „appelés aussi *marqueurs d'ajustement notionnel*, […] donnent des instructions sur la conformité référent-concept et ne décrivent pas le monde.”

[2] Aceste adjective, inclusiv *curat*, a cărui întrebuințare ca „intensiv” a devenit celebră în literatura română grație lui Caragiale, sunt tratate de unii cercetători ca *operatori* cu sens procedural, în virtutea faptului că au suferit următoarele transformări: trecând de la poziția tare, postnominală, la o poziție slabă, antenominală, și-au pierdut sensul explicit, cunoscut în limbă, și au dobândit un sens implicit procedural (vezi Pop 2009: 258). CCA care admit prezența acestor *operatori* în enunț se pot combina, pe de altă parte, și cu „intensive” propriu-zise ca *îngrozitor, cumplit, teribil, oribil,...*

[3] Pe când subordonata de tipul al doilea este o predicativă, subordonata de primul tip este o atributivă care îndeplinește rolul unei apoziții pe lângă centrul nominal determinat. Godard (1996: 306) vede în aceste „phrases compléments de Nom” niște „adjoncțiuni argumentale”, nu niște „argumente” ale N centru.

[4] Adler (2012: 13) precizează că Schmid le numește „shell contents” tocmai pentru că exprimă un conținut complex căruia diversele „proforme” îi furnizează o etichetă nominală. Tot acolo, printre alții, este amintit și Vendler, care a vorbit încă din 1968 despre existența așa-numitelor „container nouns”.

[5] Marca acestei „legături” se poate menține și în cazul în care intonația, respectiv punctuația ar părea să indice o oarecare slăbire a dependenței sintactice față de centru:

(18) ***Reuşita*** *[…] e exact asta:* ***că*** *nu există moment suficient de jos în viața acestui club încât el să se scufunde definitiv.* (*Dilema veche*, 561/13-19 noiembrie 2014, 6)

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

CCA *nenorocire* nu este integrat în nicio structură sintactică de tip frastic; separat de ceea ce urmează printr-un semn de punctuație ce sugerează existența unei pauze absolute în intonație, constituie singur un enunț exclamativ[1], iar propoziția care explicitează reprezentarea complexă „încapsulată" de „cuvântul-cochilie" este postpusă. Substantivul care ne interesează nu este articulat, ceea ce nu surprinde când este vorba despre diverse tipuri de „etichetări", inclusiv despre titluri. Raliindu-ne punctului de vedere al lui Flaux (1997: 69), considerăm că, spre deosebire de titlurile date de pictori tablourilor lor, în care imaginea asigură referentul substantivelor nearticulate, CCA din exemplul de mai sus este adevăratul predicat (*aceasta = nenorocire*), în absența unui element verbal explicit, servind la evaluarea, deci indirect la calificarea conținutului referențial „încapsulat".

Se întâmplă însă ca propoziția sau fraza care urmează, chiar „legată" sintactic de „cuvântul-cochilie" atitudinal, să nu fie suficientă pentru interpretarea corectă a mesajului de către destinatar. Fie exemplul:

(21) ***Ciudățenia*** *este că e un om destul de în vârstă și nu e genul de bărbat căruia să-i placă să zboare din floare în floare […].* (*Asul Verde*, 103/ianuarie 2013, 24)

Informația transmisă prin subordonatele dependente de „cuvântul-cochilie" *ciudățenie* nu permite celui care interpretează textul să înțeleagă de ce respectivul conținut propozițional a fost astfel *pus în perspectivă* – o perspectivă desigur nu tocmai favorabilă – de locutor. Este nevoie ca destinatarul mesajului să parcurgă și o parte din textul ce precedă enunțul citat în (21) pentru a afla că bărbatul despre care povestește locutorul – o fată foarte tânără – este o rudă apropiată care face un gest nepermis, conform moralei noastre, gest repetat de două ori, a doua oară chiar în fața propriilor lui copii. Cuvântul *ciudățenie* conceptualizează și plasează în categoria anormalului un tip de comportament diferit de cel așteptat din partea unei persoane cu statutul și profilul descrise. Dacă este intrigat de prezența cuvântului *ciudățenie* în deschiderea enunțului citat, cititorul ajunge sa parcurgă, de fapt, din nou întregul articol pentru a reconstitui cât mai exact schema semantică de adâncime a textului, pentru a se asigura că dă celor citite interpretarea corectă, dorită de „sursa" discursului. Articolul respectiv atinge astfel unul dintre obiectivele de bază ale discursului mediatic: captarea atenției cititorilor.

Nu este mai puțin adevărat însă că tocmai această necesitate de a reconstrui, ca interpret, referentul la care trimite un CCA recitind secvențe întregi care precedă „cuvântul-cochilie", dar și care îl urmează în text, poate pune cititorul în dificultate: dacă CCA este în relație cu mai multe informații, cum să stabilească / aleagă referentul corect?

Aici poate interveni experiența subiectivă a cititorului, uneori poate chiar experiența, obiceiurile, mentalitățile colectivității ori ale grupului din care face parte. Iar dacă o întreagă rețea de informații se dovedește a fi pusă în legătură la început, de pildă în titlul articolului, cu un anumit CCA, iar pe parcurs sau la sfârșitul textului, cu altul, cititorul se poate întreba dacă are de a face cu o inadvertență a semnatarului articolului, dacă acesta și-a modificat evaluarea pe parcurs, ori dacă prezența primului CCA – în special în titlu – a fost cu adevărat necesară sau a fost vorba doar un artificiu al ziaristului, care a dorit să sporească dramatismul, să accentueze nota emoțională a textului său.

[1] În comunicarea orală, CCA pot apărea singure, neurmate de vreo propoziție care să-i ofere interlocutorului un reper pentru descifrarea conținutului referențial avut în vedere de locutor, dacă se găsesc în contextul situațional suficiente elemente lămuritoare în acest sens.

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

5. Concluzii

Dat fiind că saturația lor semantică nu este maximă (Lupu 2003: 293-294), cuvintele cu sens foarte general, inclusiv CCA de care ne-am ocupat, sunt mai puțin constrângătoare în comunicare unde, să nu uităm, vorbitorii nu simt totdeauna nevoia unor informații detaliate și riguros exacte. Ele își dovedesc atât utilitatea, cât și eficiența, îndeplinind în discurs funcții importante.

Putând denumi entități de diverse feluri și servind la gruparea unor ocurențe greu de supus în alt mod clasificărilor, CCA asigură o funcție cognitivă deloc neglijabilă în interiorul unui grup de vorbitori sau, mai larg, în sânul unei comunități lingvistice și culturale.

Atașarea temporară, prin CCA, a unei realități complexe unui concept stabil grație căruia este văzută „ca o unitate" (Adler 2012: 15-16) implică și *punerea în perspectivă* a informațiilor vehiculate.

Pe de altă parte, maniera în care CCA asigură identificarea referentului le permite să asume și o funcție textuală la fel de importantă: legând două sau mai multe secvențe, uneori chiar aflate la o distanță apreciabilă unele de altele, sau întinzându-se pe mare parte din text, contribuie substanțial la construirea coeziunii interne globale și la realizarea coerenței ansamblului. În plus, ele ajută la evitarea repetițiilor în producția discursivă, dând un aspect mai îngrijit exprimării vorbitorului. Din toate aceste motive, astfel de „cuvinte-cochilie" apar frecvent în discursul jurnalistic și, desigur, și în discursul literar.

SURSE

Dilema veche, 556/9-15 octombrie 2014, 560/6-12 noiembrie 2014 , 561/13-19 noiembrie 2014
Caţavencii, 44/5-11 noiembrie 2014
Asul verde, 103/ianuarie 2013
Evenimentul zilei, 7264/19 noiembrie 2014.

BIBLIOGRAFIE

Adler, Silvia, 2012, „Trois questions relatives aux noms généraux factuels attitudinaux", *Scolia*, 26, p. 11-37.

Cristea, Teodora, Alexandra Cuniță, 1983, *Études contrastives. Énonciation et contrastivité*, București, T.U.B.

De Mulder, Walter, 1997, „Les démonstratifs: des indices de changement de contexte", în Flaux, Van de Velde, De Mulder (eds.) 1997: 137-200.

DSL – Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, 1997, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, Editura Științifică.

Flaux, Nelly, 1997, „Les déterminants et le nombre", în Flaux, Van de Velde, De Mulder (eds.) 1997: 15-82.

Flaux, Nelly, Danièle Van de Velde, 2000, *Les noms en français*, Paris, Ophrys.

Flaux, Nelly, Danièle Van de Velde, Walter De Mulder (eds.), 1997, *Entre général et particulier: les déterminants*, Arras, Artois Presses Université.

Flaux, Nelly, Michel Glatigny, Didier Samain (éds.), 1996, *Les Noms abstraits. Histoire et théories*, Lille III, Presses Universitaires du Septentrion.

Galmiche, Michel, Georges Kleiber (éds.), 1985, *Générique et généricité, Langages*, 79.

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)

Galmiche, Michel, Georges Kleiber, 1996, „Sur les noms abstraits", în Flaux, Glatigny, Samain (éds.) 1996: 23-40.
Godard, Danièle, 1996, „Les phrases compléments de Nom sont-elles des arguments?", în Flaux, Glatigny, Samain (eds.) 1996: 301-311.
Guțu Romalo, Valeria, 2005, „Clase de cuvinte", în Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, p. 37-60.
Kleiber, Georges, 1987, « Quelques réflexions sur le vague dans les langues naturelles », in *Études de linguistique générale et de linguistique latine offertes en homage à Guy Serbat*, Paris, Bibliothèque de l'Information, p. 157-172.
Kleiber, Georges, 1994, *Nominales. Essais de sémantique référentielle*, Paris, A. Colin.
Kleiber, Georges, Irène Tamba, 1990, „L'hyponymie revisitée: inclusion et hiérarchie", *Langages*, 98, p. 7-32.
Lupu, Mihaela, 2003, „Concepts vagues et catégorisation", *Cahiers de Linguistique Française*, 25, p. 291-304.
Lyons, John, 1977, *Semantics*, Cambridge, Cambridge University Press.
Martin, Robert, 1996, „Le fantôme du nom abstrait", în Flaux, Glatigny, Samain (éds.) 1996: 41-50.
Milner, Jean-Claude, 1978, *De la syntaxe à l'interprétation. Quantités, insultes, exclamations*, Paris, Seuil.
Moeschler, Jacques, Anne Reboul, 1999, *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, Cluj, Echinox.
Pană Dindelegan, Gabriela, 2005, „Numele predicativ", in Guțu Romalo, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române.II.Enunțul*, București, Editura Academiei Române, p. 263-289.
Pană Dindelegan, Gabriela, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, 2010, *Morfosintaxa limbii române*, București, Editura Universității din București.
Pop, Liana, 2009, „Sens procédural et contrastivité", *Studii și cercetări lingvistice* (*SCL*), LX, 2, iulie-decembrie, p. 249-291.
Schmid, Hans-Jörg., 2000, *English Abstract Nouns as Conceptual shells*, Berlin – New York, Mouton de Gruyter.
Van de Velde, Danièle, 1997, „Articles, généralités, abstractions", în Flaux, Van de Velde, De Mulder (eds.) 1997: 83-136.
Van de Velde, Danièle, 2006, *Grammaire des événements*, Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion.

ATTITUDINAL "SHELL NOUNS" AND THEIR FUNCTIONS IN DISCOURSE

(*Abstract*)

Nouns with general meaning such as *thing, problem, idea, situation, fact*,… which are quite numerous in language have an obvious utility in communication precisely because they have an unspecific, imprecise character and are thus less constraining for speakers. Among the different subclasses of words with general meaning identified by researchers there is also the subclass of attitudinal factual nouns. Although vague, these words which designate stable concepts "encapsulate" propositional contents – that is pieces of information – for which language does not possess nominal "labels" fit for presenting complex realities as "units". Moreover, the complex representations expressed in this way provide a certain perspective, that of *the speaker's attitude*, the speaker thus informing his / her interlocutor(s) with regard to his / her own position on the conveyed reality. By "encapsulating" and describing the speaker's perspective on propositional contents for which there are no superordinate terms such as hyperonyms, these lexemes suggestively called "shell nouns" – *conceptual shells* (Schmid, 2000) – when present in discourse or in texts perform not only a *cognitive function* (they aid in the provisional and occasional classification of certain occurrences with whose expression they do not entertain compulsory relationships of extensional inclusion), but also a *textual function* (they contribute to maintaining the cohesion and the coherence of the whole).

BDD-V1696 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:25 UTC)